

Milena Zajkowska

Streszczenie rozprawy doktorskiej w języku polskim

Problematyka przestępczości kobiet stała się przedmiotem szczególnego zainteresowania społecznego w Polsce w dwudziestoleciu międzywojennym. Zbrodnie dokonywane przez osoby płci żeńskiej uważane były za wyjątkowe, niespotykane i zaskakujące. Nie rozumiano, że kobieta, która jest istotą delikatną, wrażliwą, pełniącą rolę opiekunki ogniska domowego, może być zdolna do przemocy i agresji. Problem przestępczości kobiet zaczął także zajmować badaczy, w tym przedstawicieli nauk społecznych.

Przestępstwo zabójstwa, czyli odebrania życia drugiemu człowiekowi stanowi zbrodnię. Społeczna waga zjawiska, jego złożoność, zainteresowanie społeczne oraz aktualność sprawiają, iż wymaga ono pogłębionych analiz. Ponadto, przestępstwo, jak każde zjawisko społeczne, podlega zmianom.

Na potrzeby realizacji celów i zadań badawczych rozprawy opracowano strukturę składającą się z 13 rozdziałów. Pierwszy z nich przedstawia metodykę badań i określa ich przedmiot i cel, problemy i hipotezy badawcze, metody, techniki i narzędzia badawcze oraz organizację i przebieg badań. Przy pomocy metod badań jakościowych: zogniskowanych wywiadów grupowych i indywidualnych oraz ilościowych: metodzie dogmatycznej, analizy danych statystycznych, analizy piśmiennictwa, analizy orzecznictwa sądowego, badań statystycznych oraz badań aktowych, zrealizowano wszystkie cele badawcze.

Rozdział II omawia ewolucję przestępstwa zabójstwa w polskim ustawodawstwie karnym. W celu przedstawienia zmian w przepisach karnych przeanalizowano rozwiązania ustanowione przed rokiem 1932. W związku z tym, przedstawiono akty prawne z czasów króla Kazimierza Wielkiego, które obowiązywały aż do XVIII w. oraz kodeksy zaborców. Przedstawiono również przestępstwo zabójstwa w świetle kodeksu karnego z 1932 r. oraz 1969 r. Rozdział III omawia tytułowe przestępstwo w aktualnie obowiązującej ustawie karnej (stan na 05.09.2022 r.).

Rozdział IV przedstawia stan i tendencje przestępczości kobiet w Polsce. Analizę zjawiska podzielono ze względu na ważne społecznie i historycznie okresy. W pierwszej części przedstawiono, w miarę możliwości, stan przestępczości kobiet do roku 1918 (pierwsze źródła datowane są na epokę średniowiecza). Następnie omówiono zjawisko w latach 1918-1939, 1945-1989 (główne źródła informacji stanowiły statystyki skazań kobiet) oraz w okresie między 1990 a 2020 r. (główny materiał badawczy stanowiły dane statystyczne Komendy Głównej Policji).

Rozdział V zawiera analizę teorii kryminologicznych, chociaż stanowi opracowanie multidyscyplinarne, z pogranicza biologii, medycyny, psychologii, pedagogiki oraz socjologii. Dotyczy etiologii przestępczości kobiet.

Rozdział VI omawia dynamikę i strukturę zabójstw dokonanych przez kobiety w świetle wyników analiz statystycznych. Dane przedstawiono w skali lokalnej (na terenie województwa podlaskiego, na podstawie informacji z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku) oraz krajowej (na podstawie informacji uzyskanych z Komendy Głównej Policji).

Rozdział VII przedstawia wyniki badań jakościowych – wywiadów z funkcjonariuszami Policji. Omówiono w nim sposoby działania i zachowanie kobiet podejrzanych o zabójstwa. Przedstawiono źródło informacji o przestępstwie, sposób zatrzymania kobiet podejrzanych o zabójstwa oraz specyfikę ich przesłuchania.

Rozdział VIII omawia wyniki badań aktowych. Na podstawie akt spraw karnych Sądu Okręgowego w Białymstoku, dotyczących kobiet skazanych z art. 148 i 149 kk omówiono charakterystykę sprawczyń zabójstw, charakterystykę czynu oraz informacje o dowodach w sprawie.

Uzupełnienie poprzedniej części rozprawy i przedstawienie problemu z perspektywy sprawczyń stanowi rozdział IX. Na podstawie wywiadów omówiono charakterystykę skazanych kobiet, motywy popełniania zabójstw, sposoby dokonania czynu oraz wpływ kary pozbawienia wolności na skazane za czyn z art. 148 kk.

Rozdział X zawiera informacje dotyczące ofiar zabójstwa w świetle teorii i wyników badań empirycznych. Omówiono w nim dane osobopoznawcze ofiar tego przestępstwa, teorie przyczynienia się ich do popełnienia przestępstwa oraz rolę w genezie zabójstwa dokonanego przez kobiety. Dokonano tego na podstawie badań aktowych, wywiadów z funkcjonariuszami Policji oraz wywiadów ze skazanymi kobietami.

Rozdział XI omawia reakcję wymiaru sprawiedliwości wobec skazanych zabójczyń. Przedstawiono w nim politykę karną sądów wobec nich w latach 1999-2020 w świetle danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości oraz danych Centralnego Zarządu Służby Więziennej, a także na podstawie wyników badań aktowych.

Rozdział XII przedstawia funkcjonowanie skazanych zabójczyń w izolacji penitencjarnej na podstawie informacji uzyskanych podczas wywiadów z funkcjonariuszami Służby Więziennej. W pierwszej kolejności omówiono sytuację prawną skazanych zabójczyń w świetle regulacji kodeksu karnego wykonawczego z 1997 r. Następnie przedstawiono osobowość sprawczyń zabójstw oraz problemy ich adaptacji do warunków zakładu karnego w wyniku wywiadu z psychologiem więziennym. W wyniku wywiadów przedstawiono także

opinię wychowawcy w Służbie Więziennej oraz funkcjonariusza działu ochrony zakładu karnego na temat przystosowania skazanych do warunków zakładu karnego. Wszyscy eksperci przedstawili subiektywne prognozy co do przyszłości skazanych poza zakładem karnym.

Ostatni, rozdział XIII, przedstawia problem zapobiegania i przeciwdziałania zabójstwom popełnianym przez kobiety. Omówiono w nim przedsięwzięcia podejmowane na rzecz ograniczenia zabójstw popełnianych przez kobiety. Przedstawiono także inicjatywy polskich organizacji pozarządowych oraz zaproponowano autorski program profilaktyczny dotyczący zapobiegania przestępczości kobiet, w tym zabójstw.

Z pewnością problematyka przestępczości kobiet, zabójstw dokonywanych przez sprawczynie, wymaga kontynuowania i pogłębiania badań. Aby zapobiegać zjawisku należy poznać jego przyczyny. Przestępczość charakteryzuje się dynamizmem, zmienia się, wymaga więc uaktualniania badań i prowadzenia analiz na bieżąco. Powszechny dostęp do informacji, Internetu także może wpływać na stan przestępczości. Warto także pamiętać, iż przestępcy uczą się, poznają nowe metody, mają dostęp do coraz nowszych technologii. Problematyka może stanowić nowy obszar badawczy, także w kontekście przestępczości kobiet.

Streszczenie rozprawy doktorskiej w języku angielskim

The issue of women's crime became a matter of particular public interest in Poland in the interwar period. Crimes committed by females were considered exceptional, unprecedented and surprising. It was not understood that a woman, who is a delicate, sensitive being, fulfilling the role of caretaker of the household hearth, could be capable of violence and aggression. The problem of female crime has also begun to concern researchers, including representatives of the social sciences.

The offence of murder, i.e., taking the life of another human being, constitutes a serious crime. The social importance of the phenomenon, its complexity, public interest and topicality make it worthy of in-depth analysis. Furthermore, crime, like any social phenomenon, is subject to change.

In order to achieve the research aims and objectives of the dissertation, a structure consisting of 13 chapters was developed. The first one presents the methodology of the research and defines its object and purpose, research problems and hypotheses, research methods, techniques and tools, and the organization and conduct of the research. Using qualitative research methods: focused group and individual interviews and quantitative research methods:

dogmatic method, statistical data analysis, literature analysis, analysis of judicial case law, statistical research and file research, all research objectives were met.

Chapter II discusses the evolution of the crime of homicide in Polish criminal legislation. In order to present the changes in the criminal legislation, the solutions established before 1932 were analyzed. In this regard, legal acts from the time of King Casimir the Great, which remained in force until the 18th century, and the codes of the partitioners are presented. The offence of homicide under the Criminal Code of 1932 and 1969 is also presented. Chapter III discusses the title offence in the Criminal Law currently in force (as of 05.09.2022).

Chapter IV presents the status and trends of female crime in Poland. The analysis of the phenomenon is divided according to socially and historically important periods. The first part presents, as far as possible, the state of women's criminality up to 1918 (the first sources date it to the medieval era). Then, the phenomenon was discussed in the years 1918-1939, 1945-1989 (the main sources of information were statistics of women's convictions) and in the period between 1990 and 2020 (the main research material was statistical data from the National Police Headquarters).

Chapter V contains an analysis of criminological theories, although it is a multidisciplinary study, from the intersection of biology, medicine, psychology, pedagogy and sociology. It deals with the etiology of female criminality.

Chapter VI discusses the dynamics and structure of homicides committed by women in light of the results of statistical analyses. The data is presented on a local scale (within the Podlaskie Voivodship, based on information from the Regional Police Headquarters in Białystok) and on a national scale (based on information from the Police Headquarters).

Chapter VII presents the results of the qualitative research - interviews with police officers. It discusses the modus operandi and behaviour of female suspected killers. The source of information about the crime, the manner in which women suspected of the murders were apprehended and the specifics of their interrogation are presented.

Chapter VIII discusses the results of the file research. On the basis of the files of criminal cases of the District Court in Białystok concerning women convicted under Articles 148 and 149 of the Penal Code, the characteristics of the perpetrators of the murders, the characteristics of the act and information about the evidence in the case are discussed.

Complementing the previous part of the dissertation and presenting the problem from the perspective of female perpetrators is Chapter IX. On the basis of the interviews, the characteristics of the convicted women, the motives for committing the murders, the means of

committing the act and the impact of a custodial sentence on convicted women for an act under Article 148 of the Penal Code were discussed.

Chapter X provides information on homicide victims in the light of theory and empirical findings. It discusses the personal cognitive data of the victims of this crime, theories of how they contributed to the crime, and the role in the genesis of female homicide. This was done on the basis of file research, interviews with police officers and interviews with convicted women.

Chapter XI discusses the judicial response to convicted female killers. It presents the criminal policy of the courts towards them between 1999 and 2020 in the light of statistical data from the Ministry of Justice and data from the Central Board of the Prison Service, as well as on the basis of the results of file research.

Chapter XII presents the functioning of convicted female killers in penitentiary isolation based on information obtained during interviews with Prison Service officers. It first discusses the legal situation of convicted female murderers in the light of the regulations of the 1997 Executive Penal Code. The personality of female homicide perpetrators and the problems of their adaptation to prison conditions were then presented as a result of an interview with a prison psychologist. As a result of the interviews, the opinion of an educator in the Prison Service and an officer from the prison's security department on the prisoners' adaptation to prison conditions was also provided. All experts provided subjective predictions about the future of prisoners outside prison.

The last, Chapter XIII, discusses the problem of preventing and counteracting homicides committed by women. It discusses the efforts being made to reduce homicides committed by women. Initiatives of Polish NGOs were also presented and a proposal was made for an author's prevention project on the reduction of female crime, including homicides.

Certainly, the issue of female crime, homicides by female perpetrators, requires the continuation and deepening of research. In order to prevent the phenomenon, it is necessary to know its causes. Crime is characterized by dynamism; it changes and therefore requires research to be updated and analysis to be carried out on an ongoing basis. Widespread access to information, the internet could also affect the state of crime. It is also worth to remember that criminals are learning, discovering new methods, having access to newer and newer technologies. The issue may represent a new area of research, including in the context of female criminality.